

Nr 141.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anordnande av kontroll å vissa plantskolealster m. m.: given Stockholms slott den 2 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, fråga om anordnande av kontroll å vissa plantskolealster m. m. och anför därvid följande.

I skrivelse den 10 november 1944 har lantbruksstyrelsen framlagt förslag om anordnande av kontroll å vissa plantskolealster m. m. Vid förslaget utarbetande ha såsom särskilda av lantbruksstyrelsen tillkallade sakkunniga deltagit avdelningsföreståndaren vid statens växtskyddsanstalt, filosofie doktor K. M. Th. Lindfors, föreståndaren för statens trädgårdsförsök, filosofie doktor F. W. Nilsson, godsägaren I. Ekvall, Gränna, t. f. trädgårdsdirektören J. G. Gréen, Experimentalfältet, direktören H. Jensen, Hälsingborg, samt

sekreteraren Y. Lundin, Stockholm. Efter remiss ha utlåtanden över förslaget avgivits av statskontoret, lantbruksakademien, styrelserna för statens växtskyddsanstalt, lantbrukshögskolan och Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, Sveriges pomologiska förening, Svenska trädskolägareföreningen, Södra Sveriges plantskoleägareförening samt Föreningen för växtförädling av fruktträd.

Innan jag ingår på en närmare redogörelse för lantbruksstyrelsens förslag torde jag få erinra om nu *rådande förhållanden på ifrågavarande område*.

Odling och försäljning av plantor av fruktträd och bärbuskar bedrivs för närvarande så gott som utan kontroll från det allmännas sida. Några i lag eller i författning givna bestämmelser som direkt ha avseende å en dylik verksamhet föreligga nämligen icke. Emellertid finnas några i annat sammanhang utfärdade bestämmelser, vilka på grund av sitt innehåll i vissa avseenden indirekt inverka å verksamheten i fråga. Sålunda stadgas i 11 § förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet förbud mot att utan anmälan eller särskilt tillstånd till salu kringföra, bland annat, träd och buskar. Vidare erhöll fruktodlingen ur nu förevarande synpunkter ett visst stöd genom 1927 års riksdags beslut om en betydande höjning av tullen å till landet införda fruktträdsplantor. Härigenom torde en rätt avsevärd inskränkning av införseln av för landet olämpliga fruktträdssorter ha åstadkommits. I viss mån reglerande å importen av fruktträd och bärbuskar verka även bestämmelserna i kungörelsen den 8 april 1927 (nr 92) angående införsel av levande växter och växtdelar m. m. Ingen av nu nämnda bestämmelser är emellertid av sådant innehåll, att därigenom någon kontroll i egentlig mening av vare sig odling eller försäljning av ifrågavarande alster vinnas.

Lantbruksstyrelsens förslag.

Det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget innebär i huvudsak följande. En kontroll av de svenska plantskolornas produktion för försäljning av fruktträd, bär- och nötbuskar samt fruktträds grundstammar borde införas. Denna kontroll skulle än så länge anordnas försöksvis och vara frivillig. I fråga om arten av kontrollen har föreslagits att densamma i första hand skulle utgöras av produktionskontroll. Kontrollen skulle emellertid även avse sundhetskontroll. Med utgångspunkt från dessa allmänna uttalanden har lantbruksstyrelsen föreslagit, att den ifrågasatta kontrollen skulle få följande omfattning, nämligen undersökning av jordmånens lämplighet för trädens sunda utveckling, granskning av plantskolas olika årgångar av uppdragna fruktträd för utrönande av huruvida vården av dessa är fullt fackmässig, trädens etikettering, sortäkthet och frihet från inblandningar, undersökning av grundstammarna, avseende dels plantor, som redan utplanterats, dels sådana, som eventuellt undergå förökning i s. k. moderskolor och avläggjarland, plantskolas allmänna skötsel, utrustning för expediering och distribution av produkterna m. m., undersökning av förädlingsmaterialets ursprung, besiktning

av moderträd, från vilka ympkvistar tagas, eller, därest förädlings- och grundstamsmaterial inköpas från annat håll, undersökning varifrån detta sker, undersökning huruvida plantskola uppdrager huvudsakligen sådana frukt-sorter, som kunna anses äga ekonomisk betydelse för landet, eller om möjligen träd förökas även av notoriskt olämpliga sorter, samt slutligen undersökning av plantskoleprodukternas kvalitet, sundhetstillstånd och frihet från parasitära angrepp.

För att möjliggöra genomförandet av en kontroll i den utsträckning lantbruksstyrelsen sålunda ifrågasatt har föreslagits, att en var som till försäljning yrkesmässigt odlar plantor av fruktträd, bär- och nötbuskar eller fruktträds grundstammar skulle åläggas skyldighet att till myndighet, som Kungl. Maj:t förordnade, årligen lämna uppgift om sin produktion av dylika alster.

Beträffande handhavandet av kontrollverksamheten har lantbruksstyrelsen ansett, att densamma borde omhändervhas av ett särskilt för ändamålet tillskapat organ, benämnt Svenska plantskolenämnden. Åt detta organ skulle även anförtros att utöva tillsyn över efterlevnaden av den föreslagna uppgiftsplikten i fråga om odling till försäljning av förenämnda plantskolealster. Nämnden, som borde utses av lantbruksstyrelsen och stå under dess överinseende, skulle sammansättas av fem personer, representerande fruktodlingen, försöksverksamheten på fruktodlingens område, växtskydds- samt plantskoleverksamheten. Hos nämnden skulle anställas en särskild tjänsteman, förslagsvis benämnd plantskoleinspektör. För att nämnden och inspektören lätt skulle ha tillgång till erforderlig expertis har förutsatts, att nämnden erhöles tillgång till lokal vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Enligt förslaget skulle plantor av fruktträd, bär- och nötbuskar härrörande från i kontrollen deltagande plantskolor förses med bevis därom. För sådant ändamål skulle dylika plantor vid försäljning åsättas en av plantskolenämnden tillhandahållen kontrolletikett, försedd med ett å nämnden inregistrerat varumärke.

Med hänsyn till den nytta kontrollverksamheten skulle komma att medföra för de till kontrollen anslutna plantskolorna har föreslagits, att dessa skulle erlägga viss avgift, vilken borde fastställas av lantbruksstyrelsen efter förslag av plantskolenämnden.

Närmare föreskrifter rörande utövandet av kontrollverksamheten, däribland villkoren för begagnande av omförmälda varumärke och reglemente för Svenska plantskolenämnden, ha föreslagits skola utfärdas av lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen har beräknat, att förslagets genomförande skulle föranleda engångskostnader å 2 000 kronor samt årliga utgifter å tillhoppa 23 000 kronor. Emellertid har styrelsen samtidigt utgått från att den avgift, som enligt vad förut nämnts skulle erläggas av till kontrollen anslutna plantskolor, skulle bestämmas till sådant belopp, att därigenom efter hand en väsentlig del av kostnaderna för kontrollen kunde täckas. Styrelsen har för första verksamhetsåret, d. v. s. budgetåret 1945/46, dock icke räknat med högre in-

komster genom avgiften i fråga än 3 000 kronor Utgifterna under budgetåret 1945/46 för kontrollverksamheten ha med hänsyn härtill beräknats till (2 000 + 23 000 — 3 000 =) 22 000 kronor, vilket belopp föreslagits skola anvisas å riksstaten för nästa budgetår.

Motiveringen till lantbruksstyrelsens förslag.

Efter att inledningsvis ha berört tidigare förslag till kontroll å plantskolealster ävensom de åtgärder, som i vissa europeiska länder vidtagits för genomförande av en dylik kontroll, har lantbruksstyrelsen till en början ingått på frågan om *behovet av kontroll* å plantskolornas produktion och verksamhet. Vid bedömandet av denna fråga har styrelsen med utgångspunkt från rådande förhållanden till behandling upptagit spörsmålen rörande omfattningen och betydelsen av landets plantskoleproduktion, ökningen av antalet plantskolor och skötseln av dessa samt nödvändigheten av vissa fordringar på plantskolealstrens kvalitet m. m.

I fråga om omfattningen och betydelsen av landets plantskoleproduktion har lantbruksstyrelsen anfört följande.

Enligt en 1943 verkställd inventering uppgår plantskolornas för odling av fruktträd och bärbuskar avsedda sammanlagda areal till i runt tal 228 hektar respektive 35 hektar. Då antalet fruktträdsgrundstammar plägar uppgå till 25 000 per hektar och antalet bärbuskplantor till 41 666 per hektar (hallonplantor i runt tal 100 000 per hektar), skulle — därest det antages att en fjärdedel av den areal, som upptages av fruktträdsplantor, och hälften av den areal, som upptages av bärbuskplantor, årligen lämna färdiga plantor till försäljning — årsproduktionen av till försäljning avsedda plantor utgöra 1 425 000 fruktträd och i runt tal 729 000 bärbuskar, hallonplantor oberäknade. Beräknas emellertid att 70 procent härav försäljes, skulle antalet årligen försålda eller planterade fruktträd och bärbuskar, hallonplantor oberäknade, utgöra i runt tal 1 000 000 respektive 500 000. Även om dessa siffror blott utgöra en uppskattning, måste den nuvarande årsproduktionen av fruktträd och bärbuskar vara högst betydande.

Rörande ökningen av antalet plantskolor och skötseln av dessa har lantbruksstyrelsen framhållit följande.

Ett uttryck för den alltmera stegrade efterfrågan på fruktträd och bärbuskar är det förhållandet, att nya plantskolor alltjämt uppstå, och att även om några få upphöra, antalet stiger år från år. Genom en ekonomisk undersökning, som utförts vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, har påvisats, att det i olika slag av handelsträdgårdar nedlagda kapitalet är lägst i en plantskola. Just därför att en plantskola kan börja med jämförelsevis ringa kapital, ofta på tillfälligt arrenderad jord, uppstå många nya plantskolor i synnerhet i de trakter av landet, där klimatet är mest gynnsamt för uppdragning av fruktträd. Sådana plantskolor drivs ofta av personer med mycket svag fackutbildning. Det är från sådana plantskolor, vilka vanligen sakna moderträd och vilkas innehavare ofta sakna närmare kännedom om fruktsorter och deras värde, som i främsta rummet plantor försäljas till koloni- och villaägareföreningar, till återförsäljare eller genom agenter med ofta tvivelaktig kompetens och pålitlighet. Även de största plantskolorna äro

ofta nödsakade att komplettera sitt salubehov av fruktträd från mindre producenter. Det torde visserligen få antagas, att den person, som för större plantskolas räkning verkställer sådana inköp, har kompetens att kontrollera varans yttre kvalitet, men tillvägagångssättet medför onekligen risker. Den slutliga köparen — fruktodlaren, trädgårdsägaren — saknar i de allra flesta fall kompetens att själv kontrollera de köpta trädens sortäktighet, grundstam, sundhet m. m.

Beträffande nödvändigheten av vissa fordringar å plantskolealstrens kvalitet m. m. har lantbruksstyrelsen uttalat i huvudsak följande.

Svenska trädskolägarföreningen, som omfattar ett antal kvalificerade plantskolor, fastställde för åtskilliga år sedan fordringarna på ett prima fruktträds styrka, form och vissa andra yttre detaljer samt tillser noga, att dessa i stort sett ännu gällande fordringar upprätthållas. Men i mycket stor utsträckning försäljas plantskolornas avröjningsprodukter, som visserligen i fråga om inre kvalitet icke skilja sig från väluppdragna och välformade träd av samma sorter men som genom krokiga stammar, illa placerade grenar och dylikt icke alltid lämpa sig för plantering. De svåraste felen utgöras dock av olämpliga grundstammar och felaktiga sorter.

Under flera decennier ha i olika länder omfattande försök gjorts med fruktträdsgrundstammar, det vill säga de underlag, som utplanteras i plantskolorna och där ympas eller okuleras med önskade fruktsorter. Därvid har noggrann kännedom erhållits om hur viktig arten av dessa grundstammar är för trädens växtlighet, bördighet, hårdighet och livslängd. Då grundstammen bildar roten på varje träd, bör köpare av fruktträd äga rätt att fordra träd, uppvuxet på sådan grundstam, som enligt erfarenheten är lämpad för visst odlingsområde eller viss jordmån. Då odlingsresultatet är beroende av grundstamskaraktären och den inympade sortens trivsel på viss grundstam och odlaren sålunda icke vet om trädet blir storvuxet eller svagt eller när det kan beräknas giva skörd, är det omöjligt för honom att kunna uppgöra tillförlitliga avkastningsberäkningar. Även i fråga om hårdigheten spelar grundstammen en stor roll. Under sådana förhållanden är det av allra största vikt, att de svenska plantskolorna tillhandahålla träd, uppdragna på sådana grundstammar, som lämpa sig för varierande svenska klimatförhållanden, så att icke träden, kanske just då de nått sin fulla utveckling och börjat giva goda skördar, löpa risk att dödas under jordytan under en sträng vinter.

Grundstamsfrågans utveckling i vårt land har visserligen gått ganska långsamt, enär ända fram till de senaste åren saknats rationell försöksverksamhet, vid vilken denna betydelsefulla fråga ägnats uppmärksamhet. Numera prövas emellertid alla typer, som kunna lämpa sig såsom grundstammar till fruktträd, såväl vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut som vid institutet underlydande försöksstationer. Av dessa försök har redan framgått, att stora variationer i fruktträdens utveckling och produktion erhållas vid olikartat underlag. Det är därför helt naturligt, att fruktodlarna snart komma att kräva garanti för att använd grundstam verkligen lämpar sig för de ifrågasatta sorterna och för den jordmån, där plantering skall ske. Genom det arbete, som pågår med prövning av grundstammar och uppdragning av nya sådana genom växtförädling, har man anledning vänta sig en allt fullständigare utredning av dessa problem. De därigenom erhållna resultaten böra även komma fruktodlingen till godo så snart som möjligt, vilket endast kan ske på det sättet, att plantskolorna till förökning upptaga de värdefullaste grundstammarna för respektive fruktslag, sorter och odlingsområden.

I fråga om sortäktheten borde den fordran ställas på varje plantskola, att densamma har till sitt förfogande en fruktträdgård, i vilken sortäktade moderträd finnas representerade av alla sorter, som därstädes förökas. Det bör också vara en rimlig fordran, att den som säljer fruktträd, själv känner dessas värde och egenskaper samt kan kontrollera de i plantskolan växande trädens sortäktethet. Tyvärr är det mycket vanligt, att plantskolorna tillhandahålla feletiketterade träd och att odlaren sålunda icke erhåller vad han begärt och först åtskilliga år efter planteringen upptäcker, att träden utgöras av andra sorter än som avsetts. Visserligen är en absolut sortäktethet icke lätt att genomföra ens vid minutiös noggrannhet i plantskola, enär ett ofrivilligt misstag kan begås och felaktiga etiketter kunna vid expedition till köpare åsättas träden, men den fordran bör kunna uppställas, att plantskolorna icke blott utrustas med sådana anordningar, som underlätta en rationell skötsel, utan också att expedieringen av plantskolans produkter är väl organiserad.

Om det är av största vikt, att plantskolorna försälja fruktträd endast av sortäktade slag, är det icke mindre viktigt att försålda sorter verkligen äro värdefulla. Vid en inom trädgårdsavdelningen vid Alnarp år 1935 verkställd undersökning av vissa plantskolors fruktträdproduktion befanns, att träd av icke mindre än omkring 400 fruktsorter förökades och saluhöllos enbart av sådana plantskolor, som ägde tryckta kataloger. Detta stora sortantal tynger hela fruktodlingen, särskilt som många sorter äro av tvivelaktigt värde, och utgör en av de allra största svårigheterna för frukthandelns ordnande.

Vad nu anförts om plantor av fruktträd gäller i vissa avseenden även om plantor av bär- och nötbuskar. De metoder, som inom mindre välskötta plantskolor användas vid förökning av bärbuskar, äro ofta föga tillfredsställande. Sålunda förekommer att från sådana plantskolor försäljas bärbuskar, som icke förökats på rationellt sätt utan genom delning av äldre, försvagade buskar, och vilka därför äga mycket ringa värde.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har lantbruksstyrelsen ansett det uppenbart, att en kontroll av plantskolornas produktion och verksamhet vore av behovet starkt påkallad. Åtgärder i sådant hänseende syntes därför nödvändigtvis böra vidtagas från det allmännas sida.

Lantbruksstyrelsen har härefter övergått till frågan om vilken *form av kontroll* som för svenska förhållanden kunde anses mest lämplig. Styrelsen har härom yttrat väsentligen följande.

Enligt lantbruksstyrelsens mening bör kontrollen i första hand avse produktionskontroll. Om betydelsen härav lämnar också den i landet verkamma utsädeskontrollen talande vittnesbörd. Kontrollen synes emellertid även böra omfatta sundhetskontroll.

Därefter uppstår frågan, huruvida kontrollen bör vara frivillig eller obligatorisk. Det finns skäl som tala för att frivillig kontroll vore mest önskvärd, särskilt som vid en sådan kunde ernås tillräckliga erfarenheter för bedömande av, huruvida obligatorisk kontroll är erforderlig. Under alla förhållanden är det uppenbart, att behovet av kontroll är störst hos alla mera primitivt utrustade plantskolor, medan däremot de större plantskolorna i allmänhet få anses så rationellt skötta — om man undantager de viktiga frågorna om grundstammar och sortantal — att kontrollen av desamma möjligen kunde anses överflödig. Det är också sannolikt, att köpare av fruktträd och bärbuskar hellre skulle vända sig till plantskolor, som underkastade sig kontroll än till

sådana, som hölle sig utanför denna. Härigenom torde sistnämnda plantskolor av ekonomiska skäl finna med sin fördel förenligt att underkasta sig kontrollen. Emellertid torde en frivillig kontroll, till vilken blott de mest kvalificerade plantskolorna torde komma att ansluta sig, dock knappast leda till samma gagn för fruktodlingen som en obligatorisk kontroll. Det skulle nämligen dröja många år, innan en frivillig kontroll kunde ernå full effektivitet.

I detta sammanhang må erinras om att i Finland från och med år 1943 införts i lag föreskriven obligatorisk kontroll av plantskolorna. Detta torde ha berott på behovet att vid återuppbyggandet av landets under de senaste svåra vintrarna förstörda fruktodlingar draga nytta av gjorda erfarenheter och tillse, att olämpligt plantmaterial icke vidare användes. I icke ringa mån föreligger samma situation i Sverige. Under sådana förhållanden och då till exempel inom utsädeshandeln erfarenheten visat ett allt tydligare behov av stränga bestämmelser för produktionen av och handeln även med sådana utsädesvaror som stråsäd och trindsäd, med vilka plantor av fruktträd och bärbuskar äro väl jämförbara, synes det uppenbart, att obligatorisk kontroll snabbast och mest effektivt skulle leda till målet. Det torde också förhålla sig så, att kontrollen av handeln med plantskoleprodukter tarvar än mera rigorösa bestämmelser än kontrollen av utsädeshandeln. Medan nämligen resultatet av ett jordbruksutsäde visar sig redan samma år det utsätts eller beträffande höstsäd året efter sådden, dröjer det åtskilliga år, innan ett fruktträd lämnar skördeutbyte. Under sådana förhållanden och med hänsyn till de stora värden, som inför nyplantering efter de senaste köldvintrarnas förödelse i fruktodlingarna stå på spel, kunde tidpunkten nu synas vara lämplig att genomföra en obligatorisk kontroll av handeln med plantor av fruktträd, bär och nötbuskar samt grundstammar för fruktträd, helst som en sådan kontroll torde bliva enbart till gagn för redan välskötta plantskolor och kunna tjäna till vägledning för sådana plantskolor, som ännu befinna sig på ett mera primitivt och osakkunnigt skött stadium.

Trots dessa starkt vägande skäl för genomförande av en obligatorisk kontroll är lantbruksstyrelsen för närvarande icke beredd att helt förorda en dylik kontroll. Det med obligatorisk kontroll förenade ingreppet i näringsfriheten väger visserligen enligt styrelsens mening icke alltför tungt i jämförelse med de stora värden, som under nu rådande förhållanden stå på spel för såväl fruktodlarna som det allmänna, men vissa praktiska skäl tala för att tills vidare gå fram på andra vägar. Såsom i det föregående anförts spelar frågan om fruktträdsgrundstammar en avgörande roll för trädens växtlighet, bördighet, härdighet och livslängd. Då grundstamsproblemet ännu icke är fullständigt utrett och då vidare landets behov av värdefulla grundstammar för närvarande icke ens tillnärmelsevis kan tillgodoses, skulle en nu konsekvent genomförd obligatorisk kontroll, som även måste befatta sig med kontroll av grundstamsmaterialet, icke leda till i alla avseenden åsyftat resultat.

På grund av det anförda vill lantbruksstyrelsen nu föreslå införande av en försöksvis anordnad frivillig kontroll över plantskolornas produktion för försäljning av fruktträd, bär- och nötbuskar samt fruktträds grundstammar. För ändamålet torde böra föreskrivas skyldighet för en var, som till försäljning yrkesmässigt odlar plantor av fruktträd, bär- och nötbuskar eller fruktträds grundstammar, att till myndighet, som Kungl. Maj:t förordnar, årligen lämna uppgift om sin produktion. Detta synes nödvändigt för att å ena sidan, erhålla tillförlitlig kännedom om inom landet befintliga plantskolor och, å den andra, kunna beräkna den årliga tillväxten inom landet av olika fruktslag och frukt-sorter.

Beträffande *handhavandet av kontrollen* har lantbruksstyrelsen anfört i huvudsak följande.

Med hänsyn till att kontrollen även måste omfatta plantskoleprodukternas sundhetstillstånd och frihet från parasitära angrepp kunde det måhända synas lämpligt, att densamma anförtroddes åt statens växtskyddsanstalt, helst som vid denna anstalt redan nu finnas anställda vid växtimporten verksamma inspektörer, vilkas arbete är väsentligen säsongbetonat till vår och höst, medan växtimporten är i stort sett inställd under sommarmånaderna, då inspektion av plantskolorna företrädesvis bör äga rum. Då emellertid den kontrollverksamhet med avseende å plantskolor, som här avses, i första hand åsyftar produktionskontroll och blott i andra hand sundhetskontroll, torde ifrågavarande kontrollverksamhet böra handhas av annat organ. Lantbruksstyrelsen vill föreslå, att kontrollverksamheten i fråga anförtros åt ett för ändamålet särskilt tillskapat organ, förslagsvis benämnt Svenska plantskolenämnden, åt vilket organ jämväl torde böra anförtros att utöva tillsyn å efterlevnaden av den föreslagna uppgiftsplikten beträffande odling till försäljning av vissa plantskoleprodukter.

Då en plantskolekontroll, som här avses, berör icke blott plantskoleverksamheten utan även försöksverksamheten på fruktodlingens område, växtskyddsfrågor och fruktodlingen, synes nämnden böra bestå av förslagsvis fem personer representerande de nyssnämnda intressena. Av nämndens ledamöter, vilka torde böra bestå av lantbruksstyrelsen, torde en såsom representant för fruktodlingsförsöksverksamheten böra utses efter förslag av styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, en såsom representant för växtskyddsfrågor efter förslag av statens växtskyddsanstalt, en såsom representant för fruktodlingsverksamheten efter förslag av Sveriges pomologiska förening och två såsom representanter för plantskoleverksamheten efter förslag av inom landet befintliga större plantskolesammanslutningar. Med de allsidiga intressen, som därigenom bleve knutna till plantskolekontrollen, skulle även den statliga försöksverksamhetens intressen kunna gagnas.

Då inspektion och kontroll, som nu avses, är synnerligen krävande, förutsättes att för ändamålet hos plantskolenämnden anställas en väl kvalificerad, fackligt utbildad inspektör, förslagsvis benämnd plantskoleinspektör, som, å ena sidan, är väl förtrogen med landets fruktodling och besitter erfarenhet och kunnighet i plantskolekötsel och, å den andra, äger ingående kännedom om de växtskyddsåtgärder, som äro tillämpliga på frukt- och bärodlingen. Plantskoleinspektören skulle vara skyldig att avgiva rapporter till statens växtskyddsanstalt rörande sina iakttagelser vid kontrollens utövande av beskaffenhet att beröra anstaltens verksamhet.

Lantbruksstyrelsen har i detta sammanhang framhållit vikten av att plantskolenämnden och plantskoleinspektören lätt hade tillgång till såväl expertis i fråga om plantskoleodrift, fruktodling, fruktkännedom och växtskydd som laboratorier för kontroll av, bland annat, fruktträds grundstammars och därå förädlade plantors sortäkthet. Med hänsyn härtill har styrelsen ansett åtgärder böra vidtagas för att nämnden kostnadsfritt erhöles erforderlig lokal vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, då sagda institut vore den enda statliga institution, som hade förutsättningar att tillgodose nämndens behov i berörda hänseenden. Styrelsen har upplyst, att på därom under hand gjord förfrågan institutet meddelat, att hinder ej förelåge för statens trädgårdsförsök att lämna sin medverkan vid ifrågavarande kontrollarbete.

Slutligen har lantbruksstyrelsen i fråga om *kostnaderna för kontrollen* räknat med att desamma, därest erforderlig lokal vid Alnarpsinstitutet ställdes till förfogande, tills vidare kunde begränsas till att avse dag-arvoden samt rese- och traktamentskostnader åt ledamöterna i nämnden, arvode åt plantskoleinspektören ävensom de med dennes resor förenade kostnaderna, ersättning till biträde åt plantskoleinspektören samt utgifter för analyser och blankettryck m. m. Styrelsen har härom anfört i huvudsak följande.

Till ledamöterna i plantskolenämnden synes böra utgå dagarvode med 20 kronor för sammanträdesdag samt rese- och traktamentsersättning enligt klass I B allmänna resereglementet. Härför torde böra beräknas ett belopp av 3 000 kronor för år.

Arvodet till plantskoleinspektören torde icke böra bestämmas till lägre belopp än 10 000 kronor för år för möjliggörande av att väl kvalificerad person skall kunna förvärvas för uppgiften i fråga. Mot storleken av sagda arvode skulle kunna invändas, att inspektörens verksamhet komme att infalla huvudsakligen under sommarhalvåret och att arvodet därför kunde begränsas till ett något lägre belopp. Emellertid måste man räkna med att kontrollarbetet i plantskolorna kan äga rum från april till in i november, alltså under omkring sju månader, och att därutöver ett icke oväsentligt expeditionarbete blir nödvändigt såväl före som under och efter vegetationsperioden. Av denna anledning och då inspektören tillika, i den mån hans tid så medgiver, bör stå i förbindelse med, å ena sidan, den praktiska fruktodlingen, vars krav på planteringsmaterial måste vara vägledande för plantskoleproduktionen, och, å den andra, fruktodlingen avseende växtskyddsverksamhet, torde hans arbetskraft kunna fullt utnyttjas.

Då det torde kunna antagas, att antalet resdagar för plantskoleinspektören till en början kommer att uppgå till omkring 150 dagar årligen, synas de totala resekostnaderna för denne, beräknade efter klass II D allmänna resereglementet, kunna uppskattas till 4 000 kronor om året. Det torde vidare kunna förutses, att plantskoleinspektörens arbete under viss del av vegetationsperioden kan komma att bliva så omfattande, att behov av biträde kan erfordras. Sådant biträde torde kunna erhållas av till statens växtskyddsanstalt knutna växtinspektörer. För detta ändamål synes böra beräknas förslagsvis 3 000 kronor om året. Därjämte bör till kostnader för analyser, blankettryck och expenser beräknas ett belopp av 3 000 kronor.

Utöver nu nämnda årliga anslagsbelopp har lantbruksstyrelsen ansett ett **engångsanslag** av 2 000 kronor erforderligt för anskaffande av möbler och övrig kontorsutrustning. Styrelsen har sålunda beräknat utgifterna för budgetåret 1945/46 för ifrågakvarande kontrollverksamhet till $(3\,000 + 10\,000 + 4\,000 + 3\,000 + 3\,000 + 2\,000 =)$ 25 000 kronor. Från nämnda summa har styrelsen emellertid ansett böra dragas ett belopp av 3 000 kronor, utgörande beräknad inkomst under nyssnämnda budgetår av den avgift, som enligt vad förut anförts skulle erläggas av till kontrollverksamheten anslutna plantskolor. Med hänsyn härtill har styrelsen angivit behovet av statsmedel för budgetåret 1945/46 för ändamålet till $(25\,000 - 3\,000 =)$ 22 000 kronor, vilket belopp föreslagits skola anvisas å riksstaten i form av ett obetecknat anslag under titeln Bidrag till Svenska plantskolenämnden samt ställas till styrelsens förfogande för utbetalning i mån av behov till nämnden.

Yttrandena.

I praktiskt taget samtliga avgivna yttranden har lantbruksstyrelsens förslag tillstyrkts eller lämnats utan väsentliga erinringar. Södra Sveriges plantskoleägareförening har dock ansett, att den föreslagna kontrollen borde vara obligatorisk samt göras mera begränsad än vad lantbruksstyrelsen avsett. Vidare ha lantbruksakademien och styrelsen för statens växtskyddsanstalt ifrågasatt, huruvida icke kontrollen i större utsträckning än vad lantbruksstyrelsen föreslagit borde inriktas på sundhetskontroll. I samma riktning har även Svenska trädskoleägareföreningen uttalat sig. Ur yttrandena må här i övrigt återgivas följande.

Statskontoret har uttalat, att ämbetsverket icke ville motsätta sig, att åtgärder vidtoges för åstadkommande av kontroll över plantskolorna och deras verksamhet. Ej heller syntes något vara att erinra emot de av lantbruksstyrelsen beräknade kostnaderna för kontrollens upprätthållande. Med hänsyn till de fördelar, som den ifrågasatta övervakningen komme att medföra för på området verksamma plantskolor, borde dock enligt ämbetsverkets mening de avgifter, vilka enligt förslaget skulle erläggas av till kontrollen anslutna plantskolor, bestämmas till sådant belopp, att statsverkets bidrag kunde begränsas till kostnaderna för arvoden och reseersättningar till plantskolenämndens ledamöter. För möjliggörande av kontrollens igångsättande syntes emellertid vara erforderligt att för första budgetåret statsmedel i något större utsträckning ställdes till förfogande.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut har såsom eget utlåtande åberopat av styrelsen infordrat yttrande av trädgårdsavdelningskollegiet. Kollegiet har ansett en kontroll av den föreslagna typen bli va av värde men samtidigt understrukt, att verkan icke kunde bli va fullt effektiv med mindre en obligatorisk kontroll genomfördes. Kollegiet har emellertid funnit välbetänkt, att kontrollen till en början anordnades i den form lantbruksstyrelsen föreslagit.

Lantbruksakademien har yttrat väsentligen följande.

Behovet av en växtpatologisk kontroll av plantskolealster torde, med hänsyn till vikten av att begränsa och hindra spridningen av växtparasiter, icke behöva närmare motiveras. Det ingrepp, som ifrågavarande kontroll i plantskolornas näringsutövning kan innebära, får på grund härav anses berättigat. Skall emellertid den växtpatologiska kontrollen medföra avsedd effekt, måste densamma kunna bedrivas i en mot behovet svarande omfattning och intensitet. Huruvida lantbruksstyrelsens förslag inrymmer möjlighet härför, finner akademien icke vara klart ådagalagt. Den växtpatologiska sidan av kontrollen synes av lantbruksstyrelsen ha blivit ställd i andra rummet, trots att dylik kontroll får anses i minst lika grad påkallad som produktionskontrollen. Akademien vill därför ifrågasätta, om icke, beträffande den växtpatologiska kontrollen, ett längre gående förslag borde övervägas, då genomförandet av ett växtskyddsintresset bättre motsvarande förslag väl icke behövde möta större praktiska svårigheter. Då emellertid den föreslagna kontrollen kommer att lämna erfarenhet om möjligheterna för

en längre gående kontroll, förutsätter akademien, att de växtpatologiska önskemålen efter hand skola bliva bättre tillgodosedda samt att möjlighet finnes till sådan skärpning av kontrollen, som kan föranledas av eventuellt uppkommande nya särskilda behov av växtpatologisk kontroll.

Akademien anser även den föreslagna produktionskontrollen motiverad. Då därtill den föreslagna kontrollen skall vara frivillig, torde ur principiell synpunkt inga berättigade invändningar mot densamma kunna göras.

I anslutning till plantskolekontrollen föreslås införandet av obligatorisk uppgiftsplikt beträffande odling och försäljning av plantskoleprodukter. Denna uppgiftsplikt synes akademien betydelsefull både såsom underlag för ifrågavarande kontroll och genom den statistik rörande frukt- och bärodlingen och dessa odlingsgrenars utveckling, som härigenom synes bliva möjlig. Akademien vill dock ifrågasätta, om ej uppgiftsplikten i stället för eller jämte till försäljning avsett antal plantor av olika kategorier borde omfatta det antal plantor av ifrågavarande kategorier, som närmast föregående försäljningsår verkligen avyttrats.

Under hänvisning till det anförda vill akademien förorda genomförandet av plantskolekontroll i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag. Akademien vill dock föreslå, att sedan erfarenhet efter någon tid vunnits beträffande kontrollens verkningar, frågan ånyo upptages till prövning med särskild hänsyn till behovet av en effektiv sundhetskontroll.

Styrelsen för statens växtskyddsanstalt har anført i huvudsak följande.

Lantbruksstyrelsen synes vara böjd att sätta produktionskontrollen i främsta rummet, ehuru styrelsen medgiver, att kontrollen även bör omfatta sundhetskontroll. För anstaltsstyrelsen ter sig saken så, att det är till lika stort men för odlaren om ett träd dör eller är dåligt till följd av en sjukdom som om orsaken därtill är en olämplig grundstam. Vidare bör det icke förbises, att de sjukdomar, med vilka kontrollen skulle taga befattning, mestadels äro smittsamma, varför ett enda sjukt träd kan föranleda angrepp och därav följande bekämpningskostnader på en mängd andra träd. Styrelsen vill därför understryka vikten av att sundhetskontrollen ej sättes tillbaka för produktionskontrollen.

Av stor betydelse är frågan, huruvida den föreslagna plantskolekontrollen bör vara frivillig eller obligatorisk. Vad sundhetskontrollen angår är enligt styrelsens mening dess obligatoriska karaktär en nödvändig förutsättning för att den helt skall kunna fylla sin uppgift. En frivillig sundhetskontroll kan så till vida vara till gagn, att den som köper plantor från en sundhetskontrollerad plantskola åtnjuter en viss säkerhet att erhålla friskt material. Där emot kan man icke genom en sådan anordning förebygga att angripna plantor säljas och kringföras från icke kontrollerade plantskolor. Att förhindra trafik av sistnämnda slag är emellertid en ytterst viktig uppgift för sundhetskontrollen. En i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag inrättad frivillig kontroll måste därför kompletteras genom särskilda förordningar rörande bekämpandet av farliga parasiter.

Lantbruksstyrelsen har anført flera skäl, som tala för att även produktionskontrollen helst borde göras obligatorisk, men förklarar sig ändock icke beredd att för närvarande förorda en sådan, enär en strikt tillämpning av de fordringar, som böra ställas vid kontrollen, tills vidare icke är möjlig. Det kunde under sådana förhållanden sättas ifråga, om tidpunkten för inrättande av en produktionskontroll verkligen är väl vald och om det icke vore att föredraga, att en obligatorisk sundhetskontroll omedelbart inrättades för att

sedermera, då så lämpligen kunde ske, utbyggas med en likaså obligatorisk produktionskontroll. Då det emellertid torde medföra avsevärda fördelar för plantskolekontrollens slutliga utformning om kontrollen till en början anordnades försöksvis, och då de olägenheter, som kontrollens frivilliga karaktär skulle medföra ur parasitbekämpningens synpunkt, kunna undvikas genom särskilda åtgärder, vill styrelsen icke ställa sig avvisande mot lantbruksstyrelsens förslag om att kontrollen tills vidare göres frivillig.

Såsom av det förut sagda torde framgå anser styrelsen det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget icke innebära en definitiv och i alla hänseenden tillfredsställande lösning av frågan om inhemsk plantskolekontroll. Det utgör uppenbarligen en kompromiss mellan olika intresseriktningar, varvid eftergifter gjorts särskilt av den part, som företrätt växtskyddsintressena. Styrelsen anser emellertid en positiv lösning av den sedan årtionden debatterade frågan om plantskolekontroll vara av sådan betydelse, att man hellre bör antaga ett i vissa avseenden ofullkomligt förslag än taga risken att saken åter råkar i dödläge. Kommer väl en plantskolekontroll till stånd, torde det finnas möjligheter att efter hand åstadkomma sådana förbättringar av densamma, att den blir i stånd att uppfylla alla nödvändiga krav. Styrelsen önskar dock betona, att sundhetskontrollen bör klart och tydligt jämföras med produktionskontrollen och icke, såsom lantbruksstyrelsen synes mena, tilldelas en andraplansställning. Med nu nämnda förbehåll förordar styrelsen bifall till lantbruksstyrelsens förslag.

Föreningen för växtförädling av fruktträd har framhållit, att även om en frivillig kontroll anordnades enligt lantbruksstyrelsens förslag, slutmålet likväl borde vara obligatorisk kontroll. Föreningen har tillika ansett det vara värdefullt, om den person som utsåges till plantskoleinspektör före kontrollverksamhetens igångsättande bereddes tillfälle till praktik i något av de länder, där plantskolekontroll införts.

Såsom förut nämnts har *Södra Sveriges plantskoleägareförening* ansett, att en kontroll av plantskoleverksamheten borde vara obligatorisk samt göras mera begränsad än vad lantbruksstyrelsen föreslagit. Till motivering för denna ståndpunkt har föreningen anfört i huvudsak följande.

Föreningen anser att en frivillig kontroll som den föreslagna icke kommer att röna tillräcklig anslutning. Med den nu rådande stora efterfrågan på fruktträd går det säkert att sälja dessa utan något kontrollmärke och den, som känner med sig att hans odlingar icke hålla måttet, ansluter sig naturligtvis icke till någon kontroll, då han härigenom riskerar att få sina odlingar utdömda. Även han säljer sina träd utan märke men till lägre pris och till mindre nogräknade kunder, oftast till återförsäljare. På så sätt blir den föreslagna kontrollen värdelös. Att göra en kontroll som den föreslagna obligatorisk skulle däremot enligt föreningens mening utgöra ett alltför stort ingrepp i den personliga näringsfriheten.

Oavsett detta anser dock föreningen att en begränsad kontroll, som kunde bjuda köpare av fruktträd största möjliga säkerhet för att han erhöle begärd sort på lämpligt underlag samt av den kvalitet, som vid köpet avses, skulle vara mycket värdefull för såväl fruktodlingen som även för plantskoleskötseln. För att nå detta mål bör kontrollen emellertid vara obligatorisk och lika för alla, vare sig små eller stora plantskolor, samt omfatta även återförsäljare och importörer.

Den svenska frukt- och bärödlingen har numera nått en icke obetydlig *Departements-* omfattning. En förutsättning för att denna odling skall kunna utvecklas på *chefen.* ett tillfredsställande sätt är emellertid att det material, på vilket densamma uppbygges, är av fullgod beskaffenhet. Såsom framgår av den av lantbruksstyrelsen förebragta utredningen torde för närvarande försäljningen av planter vara avsevärd. Någon kontroll av beskaffenheten av de försålda plantorna förefinnes dock icke. Väsentliga brister synas också enligt vad utredningen giver vid handen förekomma på olika håll med avseende å det plantmaterial som föres i handeln. Med hänsyn härtill synes böra övervägas att införa någon form av kontroll över beskaffenheten av de planter som säljas i den allmänna marknaden från plantskolorna. Givet är att en obligatorisk kontroll skulle bliva mest effektiv och giva det bästa resultatet. Emellertid anser jag i likhet med lantbruksstyrelsen att det av praktiska skäl knappast låter sig göra att omedelbart genomföra en dylik kontroll. Otvivelaktigt skulle dock icke obetydliga fördelar uppnås vid en frivillig kontroll i det allmänheten skulle få möjlighet att genom hänvändelse till de plantskolor eller återförsäljare, vilka föra kontrollerat plantmaterial, erhålla en viss garanti för att den inköpta varan vore av god beskaffenhet. Genom att till en början försöksvis upptaga en frivillig kontroll på ifrågavarande område vinnas också erfarenheter angående förutsättningarna för och verkningarna av en kontrollverksamhet rörande det vid plantskolorna uppdragna plantmaterialet. Sedermera kan frågan om införandet av obligatorisk kontroll med bättre förutsättningar att bedöma densamma ånyo upptagas till övervägande. I flertalet av de avgivna yttrandena har det föreliggande förslaget tillstyrkts. Med hänsyn till det anförda finner även jag mig kunna i princip ansluta mig till detsamma.

Kontrollen torde i huvudsak böra få den omfattning lantbruksstyrelsen föreslagit. Emellertid synes angeläget att sundhetskontrollen såsom i några yttranden framhållits icke eftersättes även om såsom förslaget avser verksamheten i viss mån i första hand bör inriktas på produktionskontroll.

För genomförande av den föreslagna kontrollverksamheten har lantbruksstyrelsen ansett erforderligt, att innehavare av plantskola åläggas viss uppgiftsplikt, bland annat rörande den mängd planter, som årligen avses skola försälas. Härjämte har lantbruksakademien ifrågasatt, att uppgiftsplikten även skulle omfatta antalet närmast föregående år försålda planter. Enligt min åsikt torde emellertid med ifrågavarande kontroll avsedda resultat i stort sett kunna vinnas utan en dylik uppgiftsplikt. Några bestämmelser av nämnda innebörd torde därför i varje fall icke för närvarande böra utfärdas.

Den föreslagna kontrollen har lantbruksstyrelsen föreslagit skola handhavas av en särskild för ändamålet tillsatt nämnd. Till detta förslag, som i samtliga yttranden lämnats utan erinran, kan jag giva min anslutning. Den möjligheten förefinnes visserligen att anknyta kontrollen till statens växtskyddsanstalt. Då emellertid anstaltens verksamhet i huvudsak omfattar sundhetskontroll, synes en dylik anordning icke ändamålsenlig. Jag förutsätter emellertid, att den blivande nämnden (statens plantskolenämnd) i er-

forderlig utsträckning samarbetar med växtskyddsanstalten. Ej heller i fråga om nämndens sammansättning har jag någon erinran. Nämndens ledamöter, som torde böra utses av lantbruksstyrelsen, synas sålunda böra representera fruktodlingen och försöksverksamheten på detta område, växtskyddsintressena samt plantskoleverksamheten.

För kontrollverksamhetens genomförande torde det bli nödvändigt att hos nämnden anställas en särskild tjänsteman såsom plantskoleinspektör. Huruvida denne befattningshavare kommer att få full sysselsättning blir beroende av vilken anslutning kontrollen får. Till en början torde man knappast kunna räkna med att så blir förhållandet. En viss begränsning av kostnaderna i förhållande till det av lantbruksstyrelsen beräknade beloppet torde därför åtminstone under första budgetåret vara möjlig. Med hänsyn härtill synas kostnaderna för första budgetåret kunna begränsas till 18 000 kronor. I likhet med lantbruksstyrelsen finner jag det i betraktande av de fördelar, som kontrollen kommer att medföra för innehavarna av de plantskolor, som ansluta sig till kontrollen, skäligt att dessa erlagga en viss avgift, vilken det torde få ankomma på lantbruksstyrelsen att bestämma. För första verksamhetsåret synas inflytande avgifter dock icke kunna uppskattas till högre belopp än det av lantbruksstyrelsen angivna eller 3 000 kronor. Jag utgår emellertid ifrån att inkomsterna av verksamheten sedermera skola bli av den storlek att de kunna täcka i varje fall större delen av utgifterna och att densamma sålunda efter någon tid icke skall betunga statsverket med några kostnader.

Beträffande lokalfrågan synas erforderliga lokaler tills vidare böra beredas plantskolenämnden och dess tjänstemän vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Det omedelbara överinseendet över ifrågavarande kontrollverksamhet synes böra åvila lantbruksstyrelsen. Å styrelsen torde även böra ankomma att utfärda de närmare föreskrifter, som kunna påkallas för genomförande av kontrollen i fråga.

I anslutning till vad jag sålunda anfört skulle för genomförandet av den nu föreslagna kontrollverksamheten för budgetåret 1945/46 erfordras ett statsbidrag av (18 000 — 3 000 =) 15 000 kronor. Detta belopp torde böra anvisas under nionde huvudtiteln å riksstaten för nämnda budgetår i form av ett obetecknat anslag, benämnt Bidrag till plantskolekontroll. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser för anslagets disposition.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) medgiva, att från och med budgetåret 1945/46 må anordnas kontroll å vissa plantskolealster m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med de av mig förut angivna riktlinjerna;
- 2) till *Bidrag till plantskolekontroll* för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av kronor 15 000.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Per Eldin.
